

TÜSİAD KONJONKTÜR

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

SAYI 28-29

TEMMUZ-EKİM 2001

Üretim ve Enflasyon

Bütçe ve Para Politikaları

Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi

2001 ve 2002 Yılı Beklentileri

sayfa 1-4

Tablolar

Sanayi Üretimi ve Fiyatlar

Dış Ticaret

Konsolide Bütçe

Parasal Gelişmeler

Milli Gelir

sayfa 5-9

Grafikler

Sanayi Üretimi

Genel Denge

Fiyatlar

Parasal Gelişmeler

Bütçe ve Para Politikaları

Dış Ticaret

sayfa 10-15

2001 ve 2002 Yılı

Senaryoları

sayfa 16

TÜSİAD KONJONKTÜR

www.tusiad.org

adresinde sunulmaktadır.

“ANKYRA”¹ NEREYE ?

Düşmek etrafı görmemektendir.

Tevfik FİKRET

Amerika Birleşik Devletlerine yapılan saldırı dünya ekonomisini olumsuz etkileyecektir.

Amerika Birleşik Devletlerine düzenlenen terorist saldırıların ardından, uluslararası kamuoyunda yaşananların önemli ekonomik ve siyasi sonuçları olacağı konusunda görüş birliği vardır. Yaşanılan saldırının gerek organizasyon gerek verdiği zararlar açısından geçmişte örneğinin bulunmaması, geleceğe yönelik tahminleri de oldukça zorlaştırılmaktadır. Terorist saldırılar, Amerika başta olmak üzere dünya ekonomilerinin içinde buldukları resesyondan çıkmak için uğraş verdikleri bir döneme denk gelmiştir. Amerikan kamuoyunun da geniş destek verdiği operasyonlarla, finansal piyasalar ve tüketim-yatırım kararları olumsuz etkilenirken, ekonomik aktivite yavaşlamakta ve istihdam kayıpları yaşanmaktadır. Türkiye açısından, muhtemel sonuçlardan, dünya ticareti ve turizmin daralması, hammadde fiyatlarında artış ve borçlanılabilecek fonların azalması önümüzdeki dönemde önem kazanacaktır.

Ekonomi yönetimi, dışsal şokların Türkiye ekonomisinde oluşturacağı olumsuzlukları azaltmak için proaktif davranmak zorundadır.

Terorist saldırılar sonrasında Türkiye'nin, yavaşlayan global ekonomi, kıt uluslararası fonlar, yükselen belirsizlik ve artan savunma harcamalarıyla karşılaşması, uygulanmakta olan makroekonomik programın başarısını olumsuz olarak etkileyebilecektir. Son yaşanan gelişmelerle, ciddi sıkıntılan olan reel sektörün çözümü arayışları büyük ölçüde yurtiçiyle sınırlı kalacaktır. Turizm ve ihracatçı sektörlerde devalüasyon sonrası kazanılan fiyat avantajı, daralacak dünya ticareti ve turizmi nedeniyle yeterince kullanılamayacaktır. Bu nedenle, reel sektörün daralan iç talep ve artan iç borç stokuna paralel oluşan finansman kısıtlarına ilave yükler gelebilecektir. Bu doğrultuda ekonomi yönetiminin kamu borç stoğunun döndürülmesi odaklı programının piyasa

gerçekleri ve beklentileriyle desteklenerek, hedeflerinin gözden geçirilmesi ve önceliklerinin belirlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde, önümüzdeki sene net dış borç ödeyicisi olacağımız ve artan iç borç stoğu finansman ihtiyacımızın reel sektör üzerindeki dışlama etkisi düşünüldüğünde, resesyondan çıkışımızın üretim potansiyelinde önemli kayıplar verilerek gecikmesi söz konusu olabilecektir. Üretim üzerindeki baskılar doğrudan istihdama yansımakta, istihdam ve reel ücret kayıpları da döngüsel olarak yurtiçi talep, üretim hacmi ve tekrar istihdamı olumsuz etkilemektedir. Bu şekilde, sıkıntıları artan reel sektörün rehabilite edilmeye çalışan bankacılık sektörü üzerindeki baskısı, başta tahsil olunamayan alacaklar vasıtasıyla olmak üzere ortaya çıkmaktadır.

Finansal yeniden yapılandırma, içinde bulunduğumuz yeniden yapılanma sürecine paralel bir zorunluluk haline gelmiştir.

Başta kamu kesimi ve bankacılık sektörü olmak üzere Türkiye ekonomisi, son dönemde hızlı bir yeniden yapılanma sürecinden geçmektedir. Türkiye ekonomisindeki yeniden yapılanma sürecinin firma kesimini de etkilemesi tabiidir. Yeniden yapılanma, sadece kredilerin yeni bir takvime bağlanması ve faiz oranlarının düşürülmesi olarak görülmemelidir. Bundan sonrası için hem bankalar kesiminde, hem firmalar kesiminde uygulanan kurallarda kalıcı değişiklikler yapmak gerekecektir: risk yönetimi, kredi kullanma kuralları, kredi derecelendirme bundan sonraki dönemde üzerinde daha hassasiyetle durulacak konular olacaktır. Geçiş sürecinin hızla ve şeffaf olarak yürütülebilmesi için, vergi, icra iflas, karşılık yönetmeliği, yabancı para cinsinden ipotek düzenlenmesi gibi bir dizi alanda yasal düzenleme gerekmektedir. Firmalar ve bankacılık kesiminin gönüllülük esasıyla hazırladığı çalışmalar, hükümet tarafından yaklaşan sorunun boyutu dikkate alınarak gerekli yasal düzenlemelerle hayata geçirilmelidir.

¹ Ankara'nın Frigler tarafından verildiği öne sürülen ilk adı olan "Ankyra", gemi çıpası anlamına gelmektedir.

Üretim ve Enflasyon

Yaşanan devalüasyon ve üretimdeki daralma sonucunda, tahmini yılsonu dolar bazında milli gelir 1990'ların başındaki seviyesine gerilemiştir.

Uygulanan makroekonomik programın temel hedefi, 2001 yılında kamu ve fon bankalarına yönelik operasyonlarla artan borç yükünün sürdürülebilirliğini sağlamak olmuş ve IMF kredileriyle beraber kaynakların önemli bir kısmı bu amaca ayrılmıştır. Ne var ki, kısa vadeli sermaye çıkışlarındaki hızlanma ve finansal piyasalarda sağlanamayan güven ortamı nedeniyle yüksek kalan faiz oranları ve devalüasyon sonucu oluşan negatif gelir etkisiyle, krizin ardından yurtiçi talepte önemli bir düşüş yaşanmış ve ekonomik aktivitedeki daralma hızlanmıştır. Yılın ikinci çeyreği için açıklanan büyüme rakamları, Türkiye'nin içinde bulunduğu daralmanın ciddiyetini ortaya koymaktadır. Artan belirsizlik ortamı ve azalan satın alma gücü yılbaşından itibaren yatırım ve tüketim kararlarının hızla ertelenmesine neden olmuş, Haziran sonu itibarıyla özel tüketim harcamaları %11.5, yatırım harcamaları %32.1 azalmıştır. Kamunun artan borçlanma ihtiyacı nedeniyle finansal piyasalardan dışlanan reel sektör, devalüasyon sonrasında umut bağlanan ihracat aracılığıyla krizi yumaşatmayı başaramamıştır. Yılın geri kalanı içinse gerek turizm gerek ihracat açısından olumlu bir gelişme beklenmemektedir.

İstihdam üzerindeki baskı ve reel ücretlerdeki gerileme, daralmayı hızlandırıcı etki yaratmaktadır.

Bankacılık sektöründe yaşanan sorunların etkilerinin reel sektör üzerinde artan finansman kısıtları olarak ortaya çıkmasıyla, gerek dış satım gerek yurtiçi pazarlara yönelik oldukça kısıtlı kalmıştır. Sanayi üretimindeki düşüş Temmuz ve Ağustos aylarında da mevsimsellikten arındırılmış olarak %10 düzeyinde gerçekleşirken, kapasite kullanım oranları piyasa koşullarına adapte olmuş ve istihdam üzerinde ciddi baskılar ortaya çıkmıştır. %6.1 oranında büyüme yaşanan 2000 senesinde %2.4 oranında azalan imalat sanayi üretiminde çalışanlar endeksinde, Haziran itibarıyla %8.8 azalış gözlenmektedir. Artan işsizliğin yanısıra, reel ücretlerde ortaya çıkan %14.6'lık

Tablo 1	2000 (Yıllık % Artış)		2001 (Yıllık % Artış)	
	I.Çeyrek	II.Çeyrek	I.Çeyrek	II.Çeyrek
TALEP				
- Özel Tüketim	4.3	4.7	-3.3	-11.5
- Kamu Tüketimi	-0.7	12.6	-0.3	-5.7
- Sabit Sermaye	9.2	17.4	-11.6	-32.1
GSYİH	5.6	6.4	-2.2	-9.3
GSMH	4.2	4.9	-4.5	-11.8
ARZ				
- Sanayi Üretimi	3.1	4.5	-0.7	-11.2
- Kapasite Kul. (Düzey)	72.6	76.3	70.0	70.6
- İmalat Sanayi Üretiminde Çalışanlar	-6.1	-2.1	-1.3	-8.8
Saat Başına Reel Ücret	-0.4	-0.7	-3.9	-14.6
- İşsizlik (% düzey)	8.3	6.2	8.6	6.9

düşüş iç talep daralmasının nedenlerinin başında gelmektedir.

Enflasyonla mücadele programında yaşanan başarısızlık, fiyat oluşumlarının geriye endekslenmesini kuvvetler nitelikte olmuştur.

Ekonomi yönetimi, 2000 senesi başında uygulamaya konulan enflasyonla mücadele programına kamu sektöründe önemli bir fiyat ayarlaması ve çok sınırlı da olsa bir kur ayarlaması ile başlamıştır. Uygulanan program çerçevesinde özel sektörün bu fiyat ayarlamasına reaksiyon vermesi verimlilik artışı şeklinde ortaya çıkmış ve sınırlı kalmıştır. Şubat ayında yaşanan devalüasyon sonrasında idari fiyatlar, enerji ve ithal girdilerin maliyeti dolardaki hareketlilikle artmış; buna rağmen, iç talepteki ani daralma nedeniyle mamül ve hizmet fiyatları baskılanmıştır. Eylül ayında mevsimsel olarak iç pazarda yaşanan görece canlanma, özel sektörün fiyatları artırma eğilimini reelize etmesine imkan sağlamış ve TEFE'deki %5.4'lük artışa karşılık TÜFE %5.9 artış göstermiştir. Sene

başından itibaren kamu ve özel imalat sanayi fiyat artışları sırasıyla %82.8 ve %69.7 olurken TEFE %62.8, TÜFE %61.8 artmıştır. Enflasyonla mücadelede nominal bir çıpanın bulunmaması ve yetersiz iç talep nedeniyle stoklarını tüketen özel sektörün fiyat artırma eğiliminin yüksek olması nedeniyle, kısmi canlanma beklenen önümüzdeki aylarda da, geçmiş dönemlerde yapılamayan fiyat ayarlamalarının devam edeceği beklenmelidir.

Bütçe ve Para Politikaları

Yaşanan krizlerin ardından maliye ve para politikaları önemli ölçüde iç borç yönetimi kısıtı altında belirlenmektedir.

Bankacılık reformu çerçevesinde atılan adımlar sonucu sene sonunda sırasıyla %106.3'e ve %64'e çıkması beklenen toplam ve iç borç stoklarının milli gelire oranları, 2002 senesi için üretilen senaryoların temel noktasını oluşturmaktadır. TÜSİAD tarafından yapılan çalışmalarda, Hazine'nin açıkladığı şekilde kamu (14 katrilyon)

Tablo 2	1999	2000		2001	2001
		Ocak Aralık	Ocak Eylül		
(% Artış)					
ENFLASYON					
- TÜFE	68.8	26.9	39.1	47.6	61.8
- TEFE	62.9	23.7	32.7	62.8	74.1
Özel İmalat	59.7	26.7	33.7	69.7	79.8
Kamu İmalat	130.0	15.8	20.2	82.8	89.9
İm. San. Fiyat Haddi (Özel/Kamu, 1994=100)	87.3	72.9	73.9	74.1	74.8
KUR					
- Dolar	71.6	26.1	28.7	117.6	122.1
- Sepet	60.6	18.5	22.1	119.5	126.2
DİBS FAİZ (Düzey, Ortalama)					
- Nominal	108.6	36.5	37.0	105.7	88.6
- Reel	36.3	-13.2	-9.5	34.4	26.0

ve fon bankalarının (3.2 katrilyon) portföyünde yer alan 2002 vadeli kağıtların anapara ödemelerinin yeni ihraçlarla karşılanması ve yurtdışından dış borç geri ödemelerine yakın bir dış kaynak bulunması durumunda (15 milyar dolar), borç yönetiminin %12 reel faiz, %4.6 faiz dışı fazla ve 180 gün ortalama vadeyle mümkün olabileceği gözükmektedir. Bu senaryoda 40.3 katrilyon TL'si iç, 29.6 katrilyon TL'si dış borç olmak üzere 169.8 katrilyon TL toplam borç servisi olurken, piyasadan borçlanma-geri ödeme oranı %85 olmaktadır. TÜSİAD, 2002 sene sonunda toplam borç stoğunun milli gelire oranını ise %110 olarak tahmin etmektedir.

2002 bütçe hedefleri makro-ekonomik gerçeklemlerle tutarsız gözükmektedir.

2002 bütçe önerisinde göze ilk çarpan, hükümetin %46 deflatör öngörüsü altında, nominal bazda harcamaları %25.6, vergi gelirlerini %50.3 ve faiz dışı dengeyi %24.7 artırması olmuştur. Faiz dışı harcamalarda, diğer cari, yatırım ve personel kalemleri sırasıyla %11.2, %1.1 ve %0.6 oranında reel olarak artış gösterirken, bütçelenen iç borç faizinin nominal olarak 2001 hedefiyle aynı olması toplam faiz harcamalarını reel bazda %27.8 aşağı çekmektedir. İç borç yönetiminde hedeflenen ortalama vadenin uzunluğu ve döviz cinsi borçlanmaların faiz ödemelerinden kaynaklanan kur farkının hesaba katılmayışı, hedeflerin piyasa beklentilerinin çok uzağına düşmesine neden olmuştur. Vergi gelirleri açısından, %9 civarında daralma beklenen ve finansman kısıtlarının önemli seviyelere yükseldiği 2001 yılının ardından %3 oranındaki reel artış gerçekçi değildir. TÜSİAD'ın tahminine göre faiz harcamaları, vergi gelirleri ve büyüme açısından düzeltilmiş konsolide bütçe büyüklüklerinin milli gelire oranı önemli

bir mali iyileşmeye işaret etmemektedir. Kamu bankalarının iç borcun finansmanına yönelik destek vereceği, finansal piyasalarda kamunun yine en önemli müşteri olacağı ve yurtdışı konjonktür ve kur rejimi nedeniyle özel sektör için dış finansman imkanlarının son derece sınırlandığı bir ortamda, faiz dışı fazlanın daha düşük ve bütçe açığının beklenilenin oldukça üzerinde gerçekleşmesi kuvvetle muhtemeldir.

İç borcun %52'sinin değişken faizli ve %33'ünün döviz cinsinden olması Merkez Bankası para politikasının belirlenmesinde önemli bir etken olmaktadır.

Şubat devalüasyonu ve yoğun özel tip tahvil ihraçları sonrası kamuoyunda gündeme gelen, borcun monetizasyon ve kurda değer kaybıyla reel olarak

tahvillerin Merkez Bankası tarafından likidite edilmesi ve akabinde döviz ihaleleri ve ifadan yüksek Hazine borçlanmasıyla bu miktar kademeli olarak sterilize edilmiştir. Yurt dışından gelen kredinin bütçe finansmanında kullanılmasıyla net iç varlıklardaki artış net dış varlıklardaki azalışla geri alınmış ve para tabanı reel olarak daralmıştır.

Krizler sonrası finansal kesimin değişen kaynak yapısı ve sıkı para politikası, reel sektörün kredi piyasalarından dışlanmasına neden olmaktadır.

Şubat devalüasyonu sonucu piyasaların kaybettiği nominal çıpanın yerine, piyasaların önerilerini görebilecekleri şekilde bir para ve kur politikası konulamamıştır. Merkez Bankasının kur sistemini belirsizlikleri azaltacak şekilde

Tablo 4	2000		2001	
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül
M2Y (trilyon TL)	57,167	71,477	83,966	101,415
M2Y'nin Bileşimi (%)				
Dolaşımdaki Para	5.6	4.3	4.6	4.4
Vadesiz Mevduat	8.7	7.2	7.4	5.9
Vadeli Mevduat	43.0	42.1	36.1	31.4
Döviz Tevdiat Hesabı	42.6	46.4	51.9	58.3
Toplam	100	100	100	100
İç Borç / M2Y	64.6	71.1	107.6	104.3

eritilmesi senaryoları yılbaşına göre içborcun kompozisyonundaki önemli değişimle geçerliliğini yitirmiştir. Yılbaşına göre para tabanı nominal olarak %32 artarken reel daralma %19 olmuştur. Merkez Bankasının para politikaları Hazine'nin borç yönetimini destekler şekilde oluşturulmuş, bu çerçevede sıkı para ve bütçe politikalarına devam edileceği piyasalara sürekli bildirilmiştir. Nisan ayı sonunda Merkez Bankasının API aracılığıyla piyasaya verdiği kaynak 10 katrilyona ulaşsa da, Hazine'nin kamu ve fon bankalarına ihraç ettiği özel tip

kullanamaması, gönüllü takas sonucu kapatılan açık pozisyonların tekrar bir finansman kaynağı olarak kullanılmasına imkan vermezken, mevduatın vadesinin kısalarak DTH'lara kayması da yaşanan kredi azalmasına olumsuz katkıda bulunmuştur. Eylül sonu itibariyle dolaşımdaki para, vadesiz mevduat ve vadeli mevduat reel bazda sırasıyla yıllık %5, %14 ve %8.5 azalmış, buna karşılık yaşanan devalüasyon sonucu DTH'lardaki %35'lik artış sonucu M2Y %12 reel artış sağlamıştır. Programın arzulanı güven ortamını yaratamaması faizlerin yüksek kalmasını ve kura bağlı olarak dolarizasyonun artmasına neden olmuş, Eylül ayı sonunda DTH'ların M2Y içersindeki payı %58.3'e yükselmiştir. Yaşanan devalüasyon sonucu bankacılık kesiminin özvarlıklarının önemli bir kısmını yitirmesi, kur riskinin reelize olması ve bankacılık reformu çerçevesinde kamu ve fon bankalarının aktiflerini küçültmeleri nedeniyle mevduat banka kredileri de yaklaşık reel olarak %25 azalmıştır. Kurdaki artış nedeniyle yabancı para cinsinden krediler

Tablo 3	GSMH İçindeki Paylar			Yıllık % Artış	
	2000	2001	2002	2001	2002
Harcamalar	37.0	42.2	35.0	67.5	25.6
Faiz Hariç Harcamalar	20.8	20.3	19.7	43.2	47.6
Borç Faizi	16.2	22.0	15.3	98.6	5.4
Gelirler	26.6	27.1	25.3	49.9	41.8
Vergi Gelirleri	21.0	20.9	20.6	45.3	50.3
Diğer	5.6	6.3	4.7	67.4	13.7
Bütçe Dengesi	-10.4	-15.1	-9.6	112.1	-3.4
Faiz Dışı Denge	5.8	6.9	5.6	74.2	24.7
Deflatör (%)	-	-	-	60.3	46.0

hesaplama dışı tutulduğunda, TL kredi hacmi kamu ve özel bankalarda sırasıyla reel bazda %45 ve %40 azalırken toplam TL kredileri %40 azalmıştır.

Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi

Önümüzdeki sene tekrar üretim sürecine girilmesi açısından muhtemel kaynaklar yurtdışıyle sınırlı gözükmetedir.

Yaşanılan Şubat krizinin ardından, firmalar ülke ekonomisinin içinde bulunduğu resesyonu aşmak amacıyla yurtdışı piyasalara yönelmişlerdir. Ne var ki, kurdaki önemli rekabetçi ayarlamaya rağmen, reel sektörün yukarıda bahsedilen sıkıntıları (kurda belirsizlik, kredi daralması, finansman ihtiyacı v.s.) dış pazarlara yönelişte stok kullanımını artırmıştır. Dünya ekonomilerinin yavaşlayan performansları ihracatın sınırlı kalmasına neden olurken üretim kapasitesine yeterli katkı gelmemiştir. Kur avantajı nedeniyle şimdiye kadar turizm ve ihracat gelirlerinin artışından faydalanıldığı düşünülmüşse, önümüzdeki dönemler için ekonomi yönetiminin yeni önlemlerle ekonominin önünü açma ve yurtdışı piyasaları tekrar cazip hale getirme mecburiyeti söz konusudur.

Kasım kriziyle başlayan sermaye çıkışı önemli boyutlara ulaşmıştır.

2000 senesi sonunda üretimde başlayan yavaşlama ve ardından gelen krizlerle ithalattaki düşüş, ticaret ve cari işlemler açığını 2001 senesinde hızla azaltmıştır. Turizm gelirleri bir önceki senenin aynı dönemine göre Temmuz ayı sonunda %16 oranında artarken, dış ticaret açığında gözlenen %56.8'lik düşüş sonucu cari işlemler hesabı ilk yedi ayda 881 milyon dolar fazla vermiştir. Sermaye hareketlerinde yaşanan ciddi gerileme sonucu rezervlerde yaşanacak kaybın önemli bir kısmı sağlanan dış finansman ile karşılanmıştır. 2000 senesinde Kasım ayına kadar rezerv hariç sermaye hareketlerinde 12.5 milyar dolarlık giriş yaşanmasının ardından gelen krizlerle, Kasım-Temmuz ayları arasında 13.5

Tablo 5	2000		2001	
	(kümülatif, milyar\$)		(kümülatif, milyar\$)	
	Mart	Temmuz	Mart	Temmuz
- İhracat	7.6	18.2	8.2	19.6
- İthalat	11.4	30.0	10.3	23.1
- Ticaret Dengesi	-3.8	-11.8	-2.1	-3.4
- Cari İşlemler Dengesi	-2.3	-5.9	-0.5	0.9
- Sermaye Hareketleri	3.4	8.6	3.1	-10.4
- Doğrudan Yatırımlar	-0.0	0.5	1.6	1.8
- Portföy	2.1	6.0	-2.9	-4.1
- Uzun	0.2	2.6	-0.5	-1.0
- Kısa	1.1	0.5	-1.3	-7.1

milyar dolarlık çıkış yaşanmıştır. Anılan dönemde, doğrudan yatırımlar yaklaşık 2 milyar dolar artış göstermiş, kısa vadeli ve portföy yatırımları da sırasıyla 6.5 ve 9 milyar dolar çıkış kaydetmiştir. Kısa vadeli hareketlerde bankaların yılbaşından sonra yurtdışına 4.5 milyar dolarlık net geri ödemede bulunması etkili olurken, portföy yatırımları da yabancıların borsadan çıkış miktarının büyüklüğünü yansıtmaktadır. Net hata ve noksan kaleminin işaret ettiği 1.5 milyar dolarlık tasnif edilemeyen sermaye çıkışı da toplam çıkışın %10'unu oluşturmaktadır.

2001 ve 2002 yılı beklentileri

Hükümetin 2001 yılı hedeflerinde yaptığı revizyonlar TÜSİAD'ın beklentilerini destekler niteliktedir.

TÜSİAD yaşanan krizlerin ardından açıkladığı yaklaşık %8'lik küçülme tahminini, döviz kurundaki dalgalanmanın azalacağı ve reel sektöre yapılacak destekle devalüasyon sonrası fiyat avantajının dış pazarlarda kullanılacağı varsayımı altında gerçekleştirmişti. Merkez Bankasının döviz kuru politikasında piyasalara kulak vermemesi, dış konjonktördeki olumsuz gelişmelerle turizm ve ihracatçı sektörlerin olumsuz etkilenmesi ve reel sektöre yönelik somut adımların gecikmesi nedeniyle 2001 senesi büyüme hedefi %-9.2 olarak revize edilirken, enflasyon beklentisinde önemli bir değişiklik olmamış ve TEFE ve TÜFE'de yılsonu artışları %88.7 ve %71.5 olarak tahmin edilmiştir. Büyüme tahmin-

lerindeki revizyon sonucu konsolide bütçe faiz dışı fazlasının milli gelire oranının %7'ye çıkması beklenirken, nominal faizlerin yıl ortalaması olarak %103.6 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

2002 yılına yönelik belirsizlikler TÜSİAD tahminlerini hükümet hedeflerinden uzaklaştırmaktadır.

Değişen dış konjonktürün etkisiyle nominal çıpa olarak kullanılacak enflasyon hedeflemesine geçilemeyecek olması ve reel sektörün rehabilitasyonuna yönelik somut öneri yada maliye politikası açıklanmaması, TÜSİAD projeksiyonlarının hükümet hedeflerinin uzağına düşmesine neden olmaktadır. TÜSİAD 2002 senesinde büyümenin %2.4, yılsonu enflasyonun TEFE ve TÜFE'de %49 ve %51 olmasını beklemektedir. Buna karşın 2002 senesi hükümet hedeflerinde %4'lük bir büyüme sağlanacağı, faiz dışı fazla ve konsolide bütçe açığının milli gelire oranlarının %5.6 ve %9.6 olacağı, enflasyonun yılsonunda TEFE'de %31 TÜFE'de %35'e ineceği öngörülmüştür. Hükümet hedeflerinin belirlenmesinde, dış kaynak girişinin sağlanacağı, maliyet azaltıcı önlemlerin uygulanacağı, bankaların sermaye yapısının güçlendirileceği ve bu durumda, ekonomide bekleyişlerin hızla olumluya dönerek faiz oranlarının düşeceği ve büyümenin canlanacağı varsayımının olduğu düşünülmektedir.

TABLO 1.1 ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2000-2001)
ÜRETİM VE FİYATLAR

	2000					2001							
	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül
SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ (DİE, 1997=100)													
Yıllık % Artış	6.5	13.5	11.3	-4.1	7.5	-4.8	-7.6	-10.1	-9.5	-10.2	-11.2	-10.1	..
Aylık % Artış	1.4	9.0	0.3	-14.4	-6.9	-3.1	-3.0	0.9	7.6	0.2	-3.9	3.2	..
Yıllık % Artış (mevsimsellikten arınmış)	6.4	13.7	11.2	-4.1	8.1	-5.2	-6.9	-10.5	-9.5	-10.5	-11.1	-10.2	..
KAPASİTE KULLANIM ORANI (DİE, %)													
	73.9	81.3	79.6	74.5	70.5	70.9	70.7	68.5	70.4	71.3	71.0	71.4	72.8
ÜCRETLER (DİE, Dönemsel, 1997=100, İm. San.)													
Saat Başına Reel Ücret Endeksi (yıllık % artış)	-1.9	4.7	-3.9	-14.6
Reel Kazanç Endeksi (yıllık % artış)	-1.1	5.6	-5.3	-14.3
TOPTAN EŞYA FİYATLARI (DİE, 1994=100)													
Yıllık % Artış	43.9	41.4	39.1	32.7	28.3	26.5	35.1	50.9	57.7	61.8	65.4	69.6	74.7
Aylık % Artış	2.3	2.8	2.4	1.9	2.3	2.6	10.1	14.4	6.3	2.9	3.3	3.5	5.4
Aylık % Artış (mevsimsellikten arınmış)	1.5	2.3	1.9	1.5	1.4	2.0	9.2	12.0	7.9	4.9	4.5	4.6	4.3
TÜKETİCİ FİYATLARI (DİE, 1994=100)													
Yıllık % Artış	49.0	44.4	43.8	39.1	35.9	33.4	37.5	48.3	52.4	56.1	56.3	57.5	61.8
Aylık % Artış	3.1	3.1	3.7	2.5	2.5	1.8	6.1	10.3	5.1	3.1	2.4	2.9	5.9
Aylık % Artış (mevsimsellikten arınmış)	1.4	1.5	2.9	2.5	1.8	2.0	6.0	9.9	5.6	5.3	3.3	3.4	4.3
DÖVİZ KURU (MB alış kuru)													
TL/US\$ (aylık ortalama)	663,669	676,511	682,894	677,455	670,832	750,322	971,518	1,212,811	1,132,762	1,214,901	1,320,526	1,399,173	1,474,344
Yıllık % Artış	46.5	45.0	37.6	28.7	23.1	33.3	67.5	103.7	83.8	97.5	110.5	116.9	122.1
Aylık % Artış	2.9	1.9	0.9	-0.8	-1.0	11.9	29.5	24.8	-6.6	7.3	8.7	6.0	5.4
FİYAT HADLERİ (DİE, 1994=100)*													
Dış Ticaret Hadleri (İhracat/İthalat)	90.2	91.0	92.2	92.6	92.2	89.7	88.0	88.6	98.5	95.0	96.0
İç Ticaret Hadleri (Tarım/İmalat)	118.4	118.8	119.2	121.3	121.9	118.6	111.8	98.6	98.0	97.0	97.7	94.5	92.4
İÇ BORÇLANMA YAPISI (satış miktarı ağırlıklı)													
Yıllık Bileşik Faiz (%)	33.6	37.7	40.5	**	65.1	117.3	193.7	130.4	81.8	88.7	93.8	92.6	87.5
Ortalama Vade (gün)	532	366	352	**	208	51	98	168	197	126	171	132	125

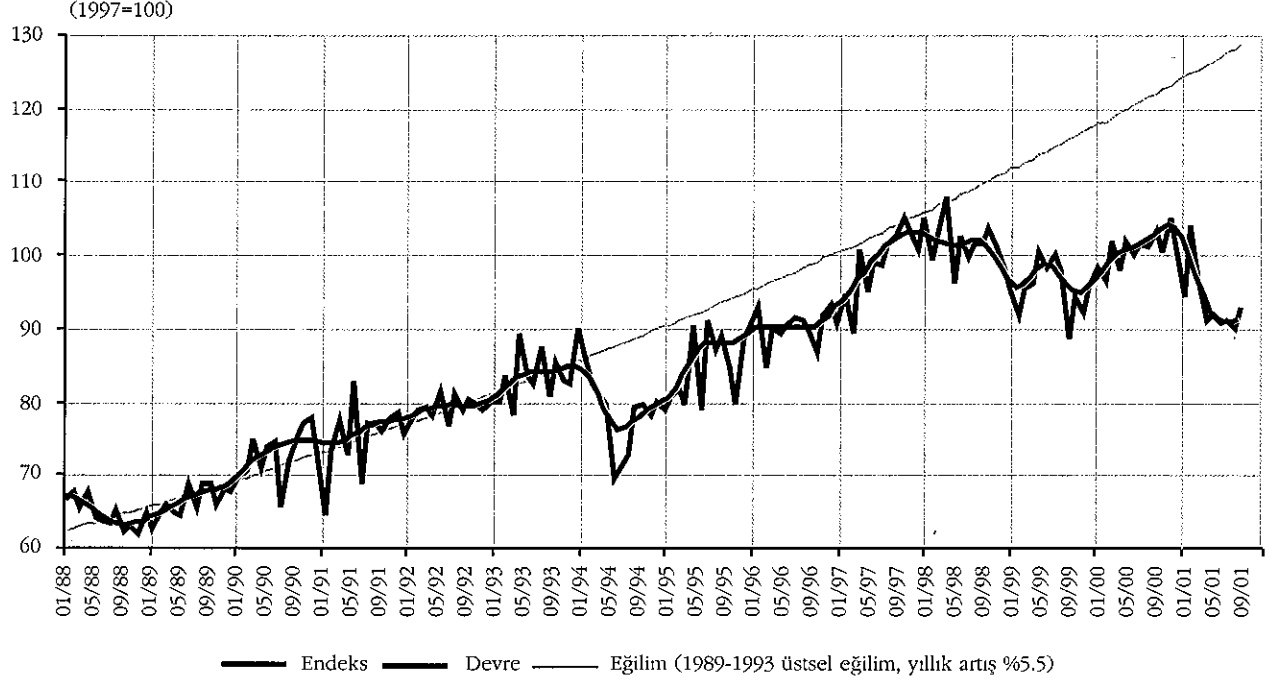
(..) Yayımlanmamış veri
 (*) Hesaplama mevsimsellikten arındırılmış seriler kullanılmıştır
 (**) Aralık ayında tahale yapılmamıştır.

TABLO 2 GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA
(1987 fiyatlarıyla, TL)

Harcama Gruplarına Göre	Sektörler İtibarıyla													
	Yıllık % Artış		% Pay		Dönemler İtibarıyla Yıllık % Artış		Dönemler İtibarıyla Yıllık % Artış		Yıllık % Artış		% Pay			
	1999	2000	2000	2000	2000-3	2000-4	2001-1	2001-2	1999	2000	2000-3	2000-4	2001-1	2001-2
Özel Nihai Tüketim Harc.														
Gıda- içki	-2.6	6.4	68.0	9.9	5.8	-3.3	-11.5							
Dayanıklı Tüketim Malları	14.6	3.2	23.8	6.0	0.1	0.1	-3.7							
Yarı Dayanımlı Tüketim Malları	-0.8	27.5	13.3	39.7	19.5	-19.4	-35.8							
Enerji-Ulaştırma-Haberleşme Hizmetleri	-8.3	0.9	10.1	8.3	5.5	2.6	-12.6							
Konut Sahipliği	-4.9	-0.6	9.0	-1.9	2.0	0.9	-2.7							
Devletin Nihai Tüketim Harc.														
Maaş-Ücret	-11.2	7.2	6.6	7.6	7.7	-3.2	-11.8							
Mal ve Hizmet Alımı	2.1	0.0	5.2	0.1	2.0	2.1	2.0							
Kamu Sektörü	7.8	7.1	8.7	9.7	5.7	-0.3	-5.7							
Makine Teçhizat	5.9	1.9	4.2	2.2	2.2	3.8	3.5							
Bina İnşaatı	10.0	12.4	4.5	17.9	7.8	-9.6	-15.3							
Bina Dışı İnşaat	-15.7	16.5	27.9	20.2	17.3	-11.6	-32.1							
Özel Sektör	-8.7	19.7	7.3	21.6	19.9	-6.1	-32.0							
Makine Teçhizat	11.2	20.5	2.3	-17.1	18.5	-4.7	-65.4							
Bina İnşaatı	25.0	31.6	2.0	23.0	55.4	-13.0	-2.3							
Bina Dışı İnşaat	6.3	12.2	3.0	46.7	-2.0	-3.6	-7.9							
Stok Değişimleri	-17.8	15.4	20.6	19.7	15.9	-12.6	-32.2							
Makine Teçhizat	-24.1	37.3	13.4	52.5	33.2	-18.3	-44.4							
Bina İnşaatı	-8.8	-11.0	7.2	-11.2	-9.9	-2.0	-8.9							
Mal ve Hizmet İhracatı	-	-	2.3	-	-	-	-							
Mal ve Hizmet İthalatı	12.0	19.3	33.0	24.8	13.8	10.1	7.6							
G.S.Y.İ.H (Talep)	2.3	25.4	39.9	23.4	19.5	-14.3	-31.5							
G.S.Y.İ.H (Arz)	-4.7	7.1	100.0	8.0	8.3	-2.0	-9.4							
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	-4.7	7.2	-	7.8	8.3	-2.2	-9.3							

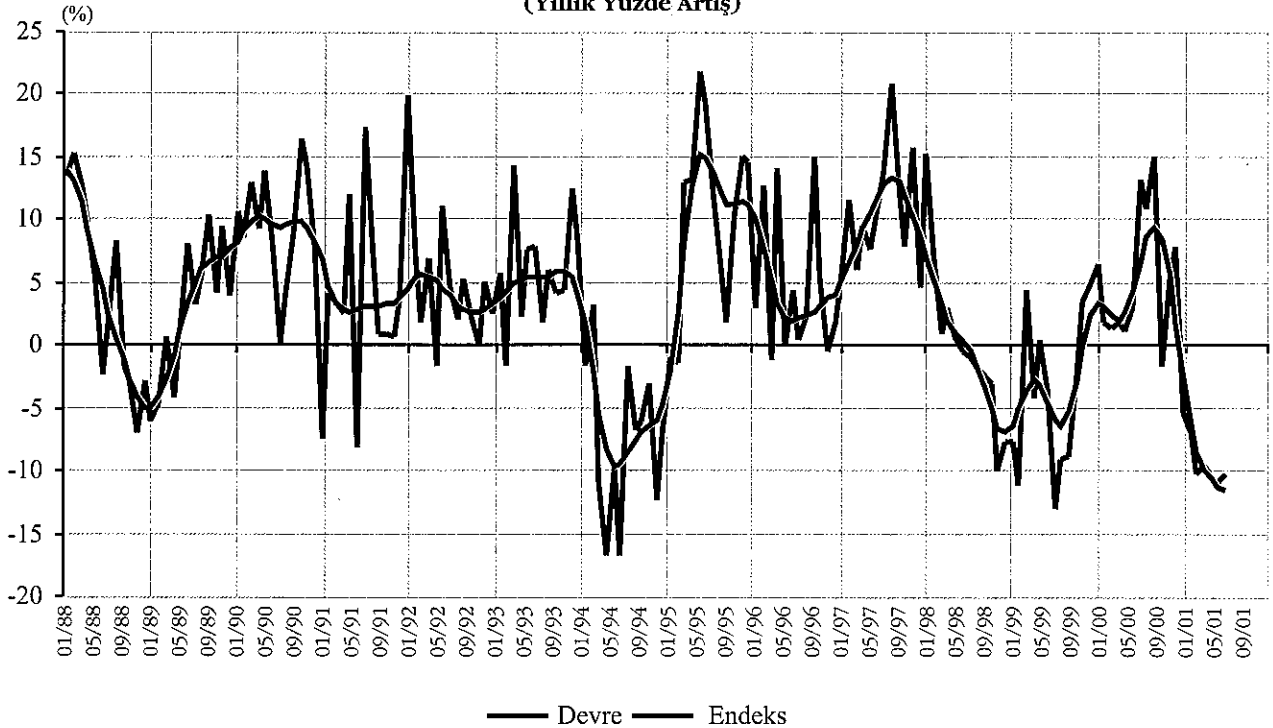
GRAFİK 1

MEVSİMSELLİKTEN ARINDIRILMIŞ SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
(Düzy)

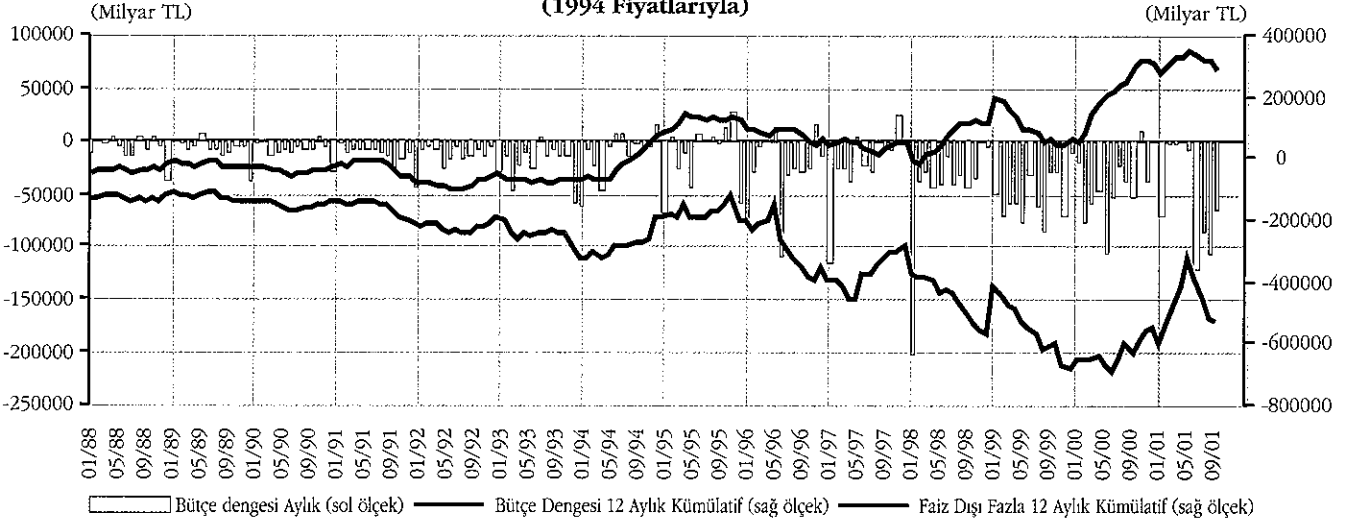
GRAFİK 2

MEVSİMSELLİKTEN ARINDIRILMIŞ SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
(Yıllık Yüzde Artış)

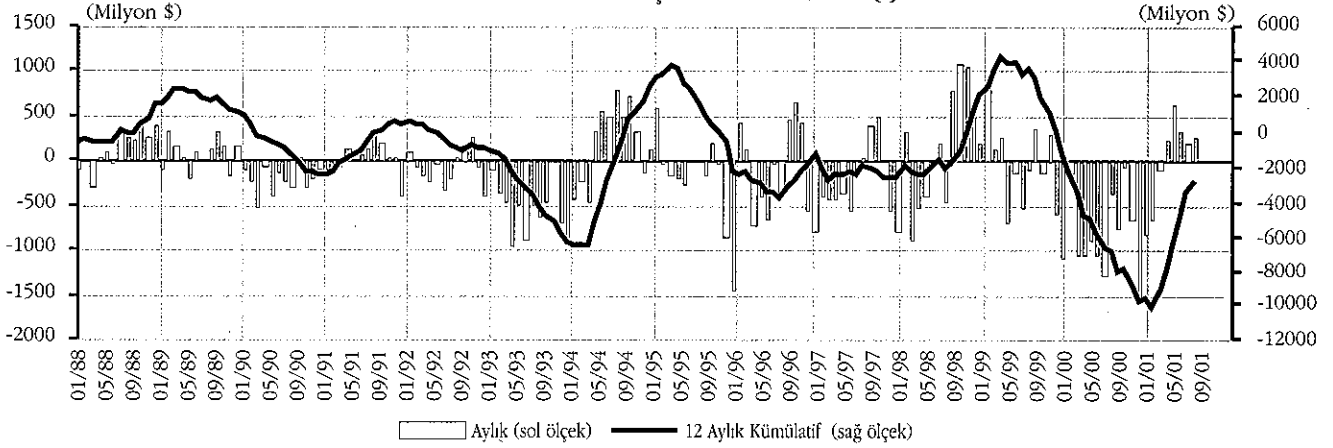
GRAFİK 3

AYLAR İTİBARIYLA KONSOLİDE BÜTÇE
(1994 Fiyatlarıyla)

GRAFİK 4

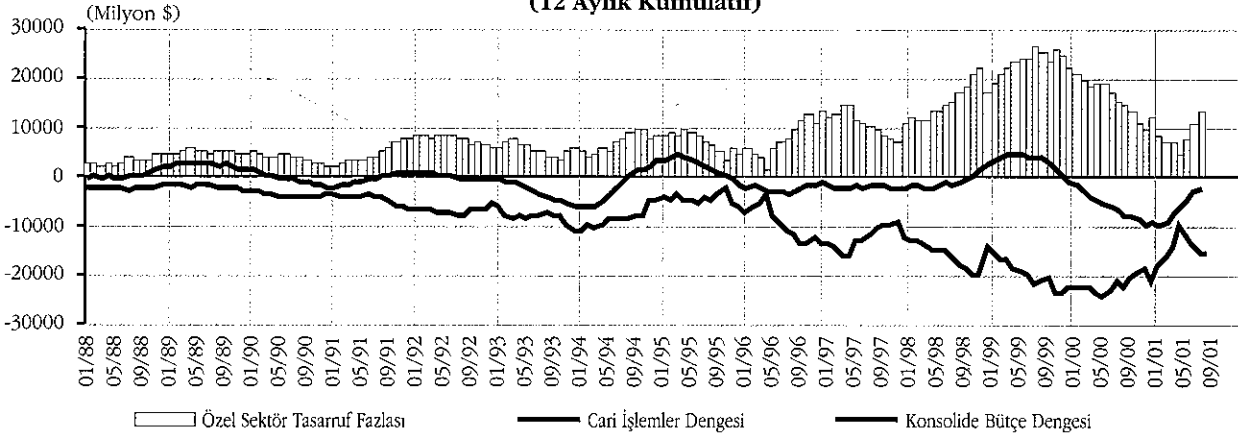
AYLAR İTİBARIYLA CARİ İŞLEMLER DENGESİ (*)

(*) 1/96 döneminden itibaren bavul ticareti dahil aylık rakamlar kullanılmaktadır.

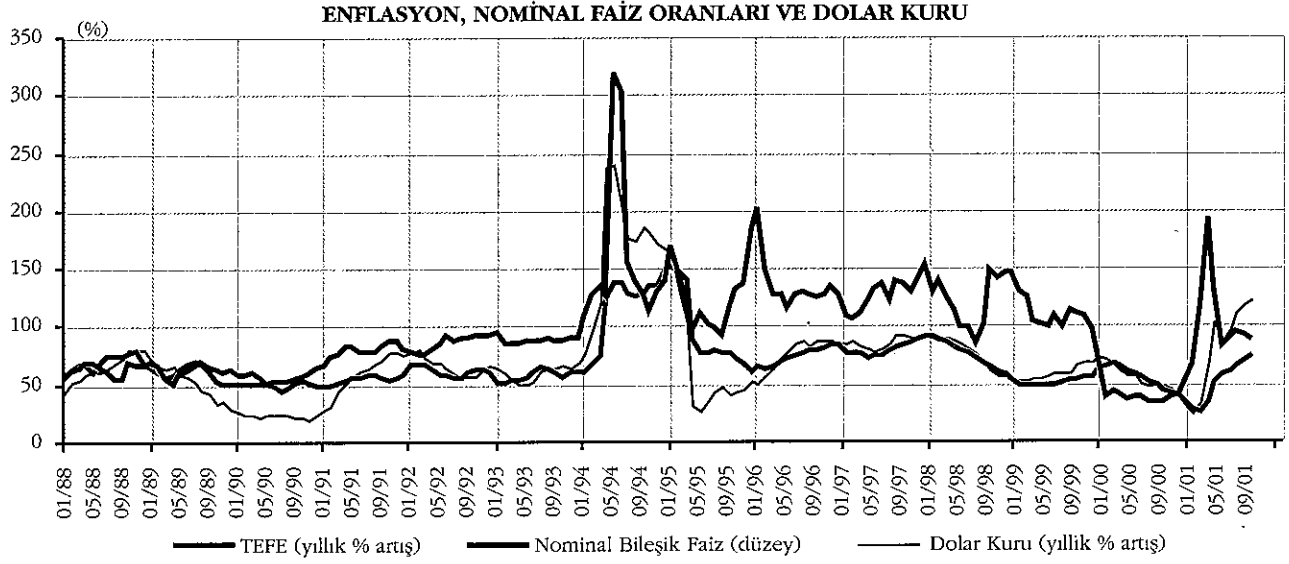
GRAFİK 5

YATIRIM - TASARRUF DENGESİ (*)
(12 Aylık Kümülatif)

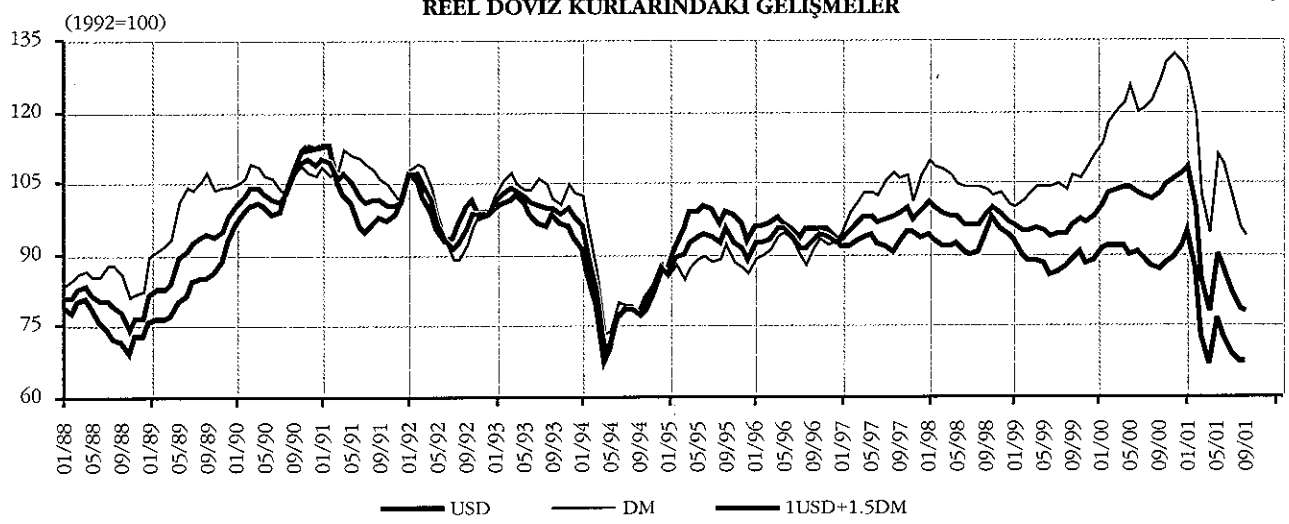

(*) Toplam Kamu Kesimi Tasarruf Açığı verisinin aylık olarak izlenememesi nedeniyle, Konsolide Bütçe Açığı göstergesi olarak kullanılmıştır. Özel Sektör Net Tasarruf göstergesi ise Konsolide Bütçe Açığı ve Cari İşlemler Dengesi verilerinin cebirsel toplamı olarak hesaplanmıştır. Cari İşlemler Dengesi serisindeki kırılma, 1/96 döneminden itibaren bavul ticareti dahil aylık rakamların kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

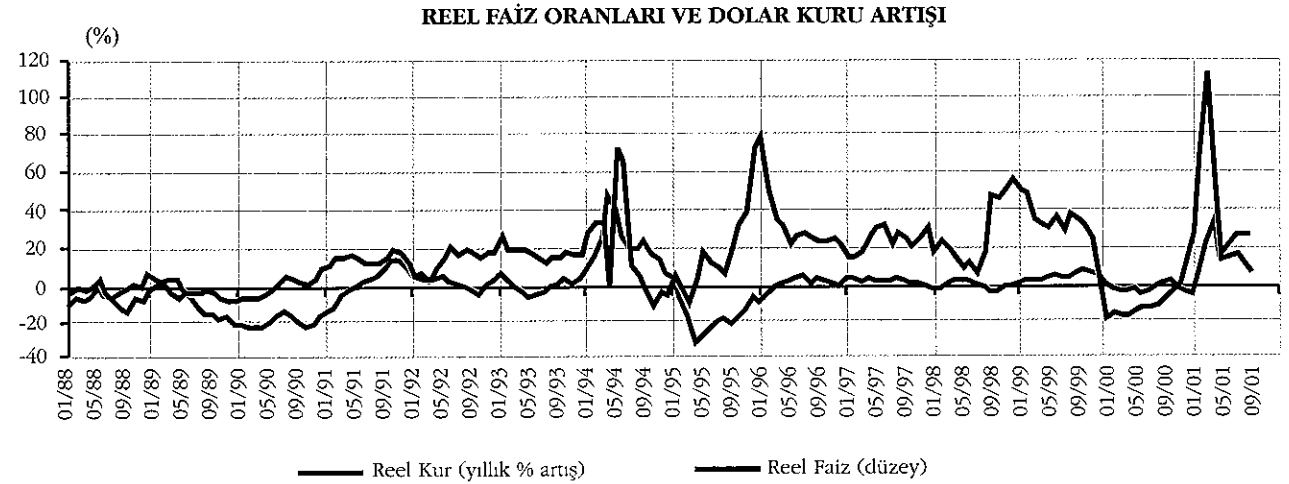
GRAFİK 6

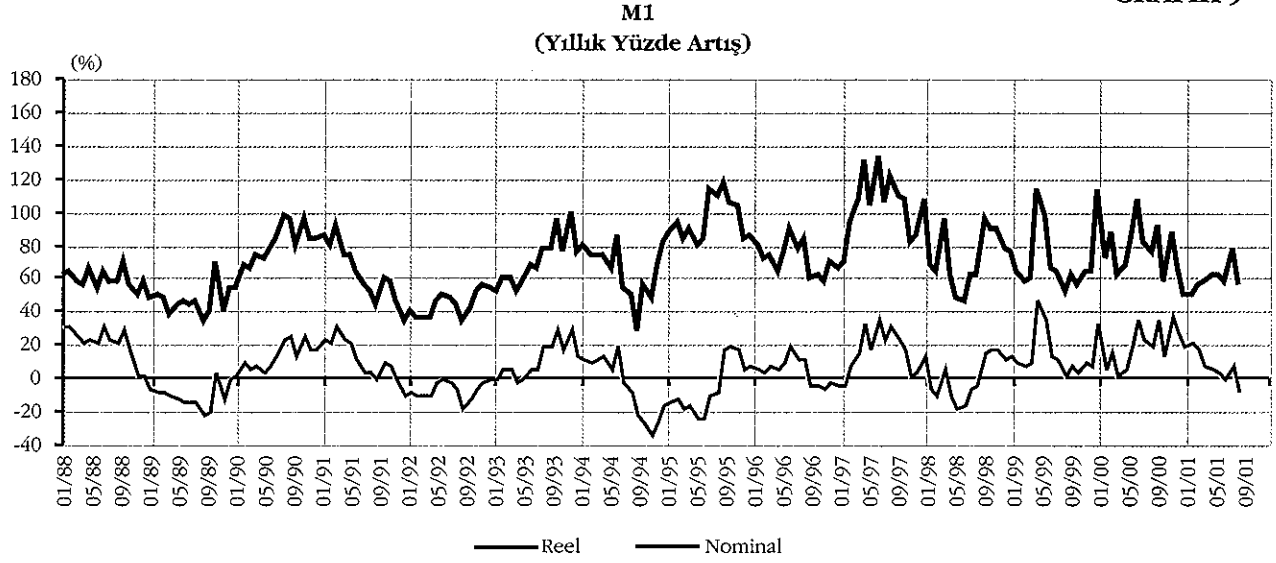
GRAFİK 7

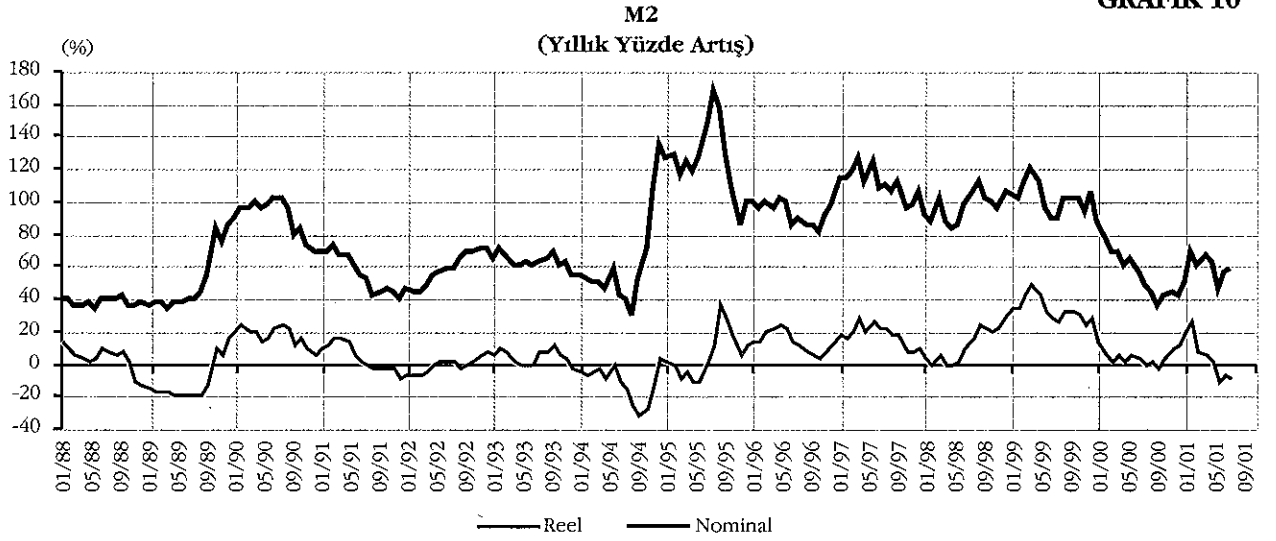
GRAFİK 8

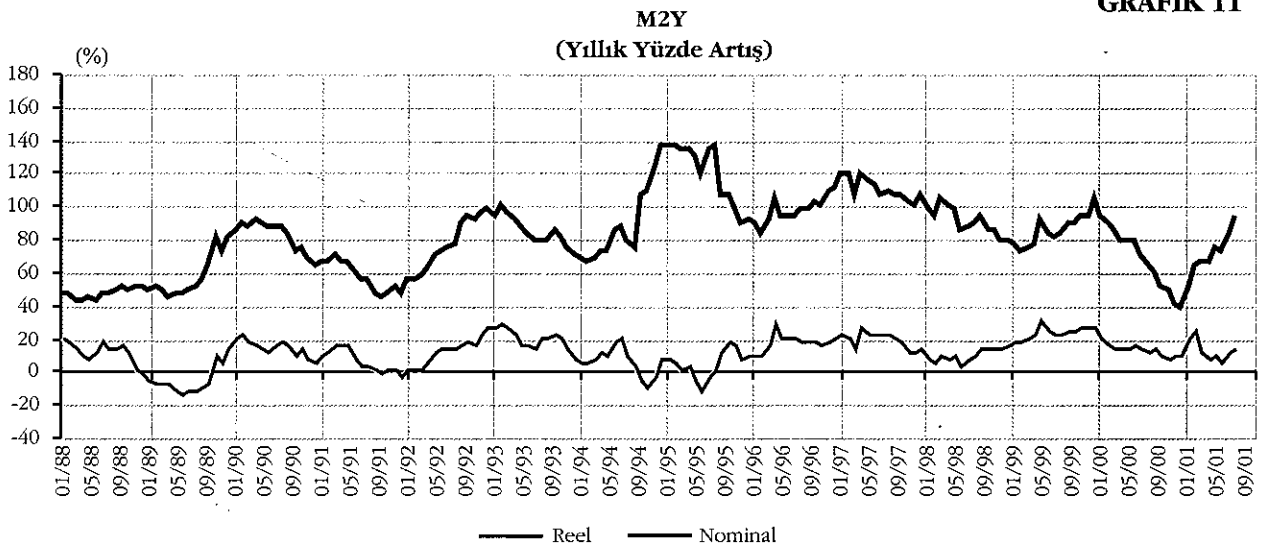
GRAFİK 9

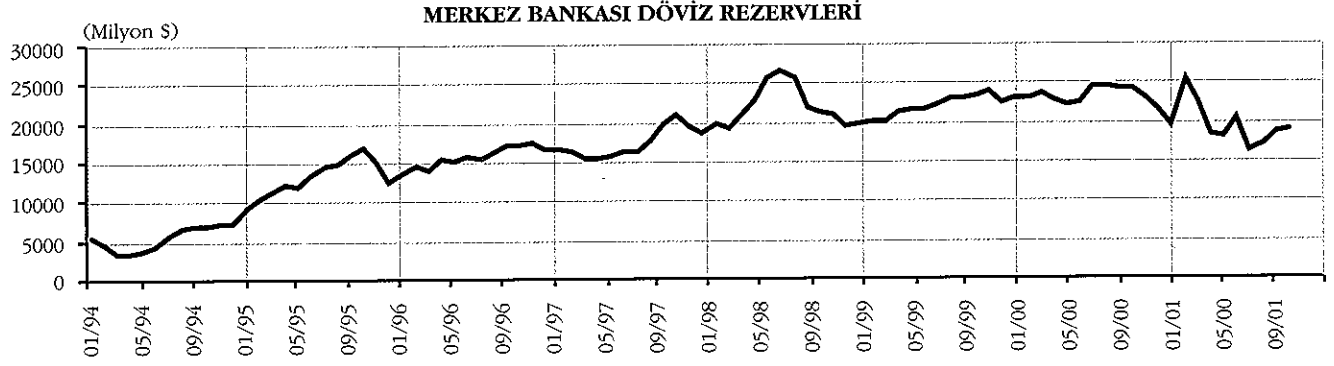
GRAFİK 10

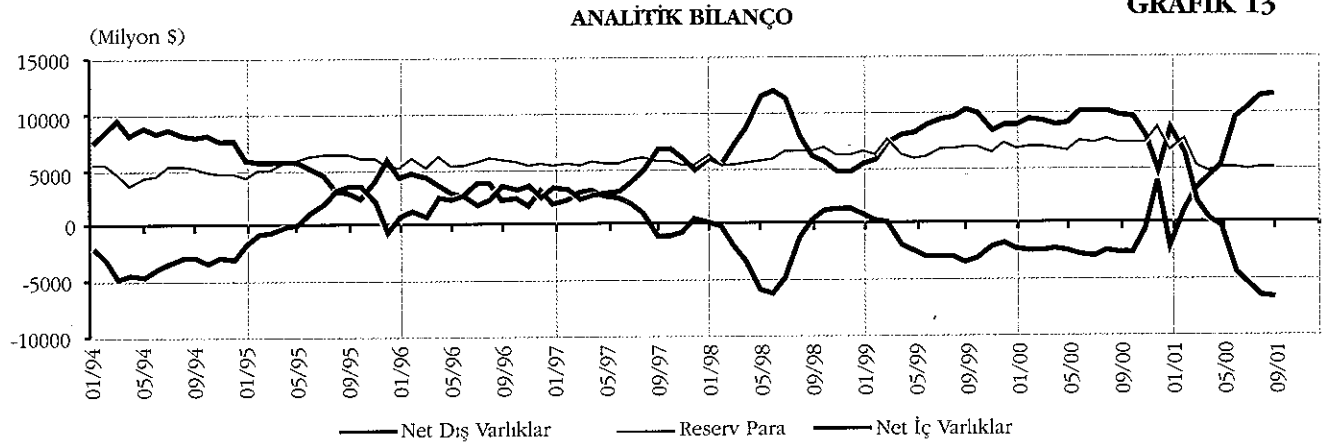
GRAFİK 11

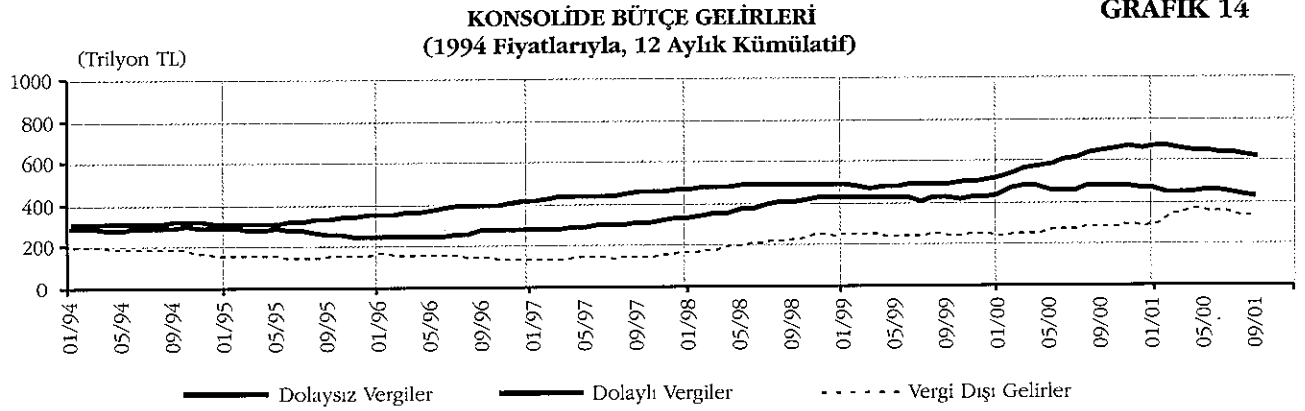
GRAFİK 12

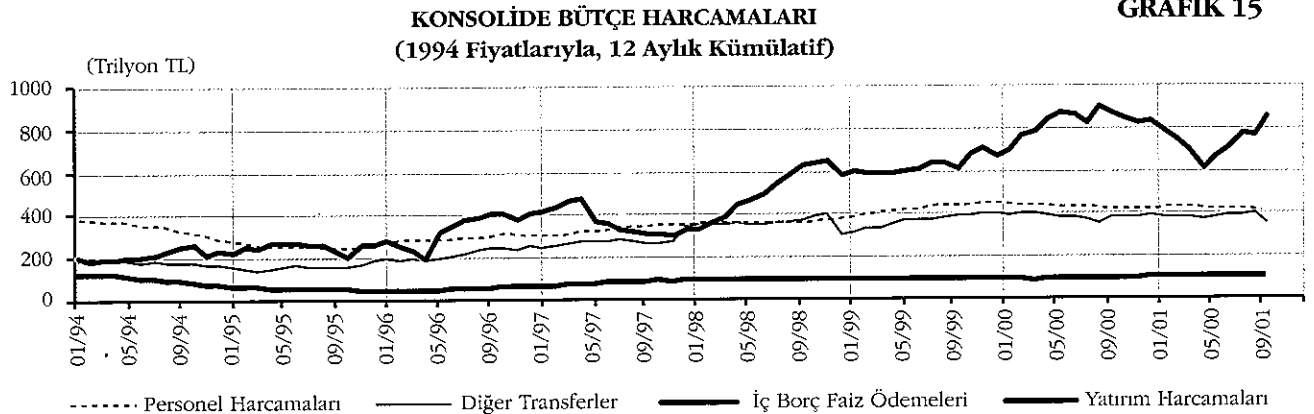
GRAFİK 13

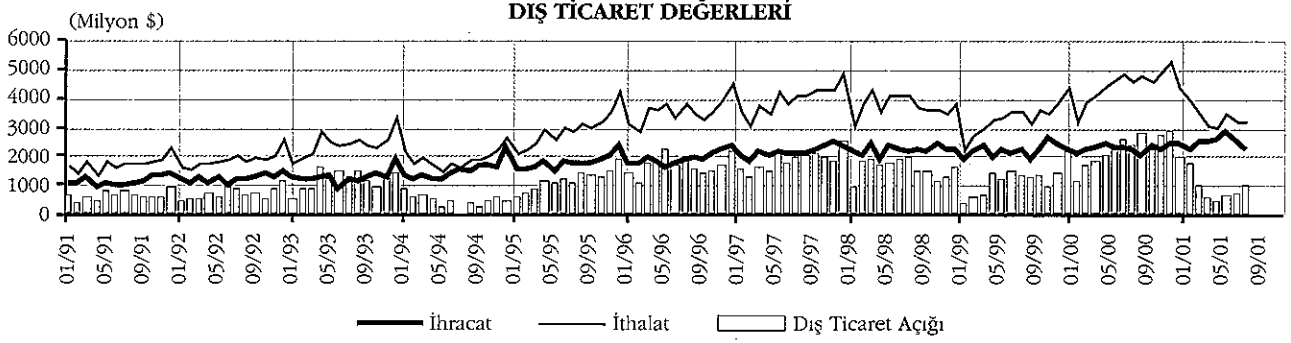
GRAFİK 14

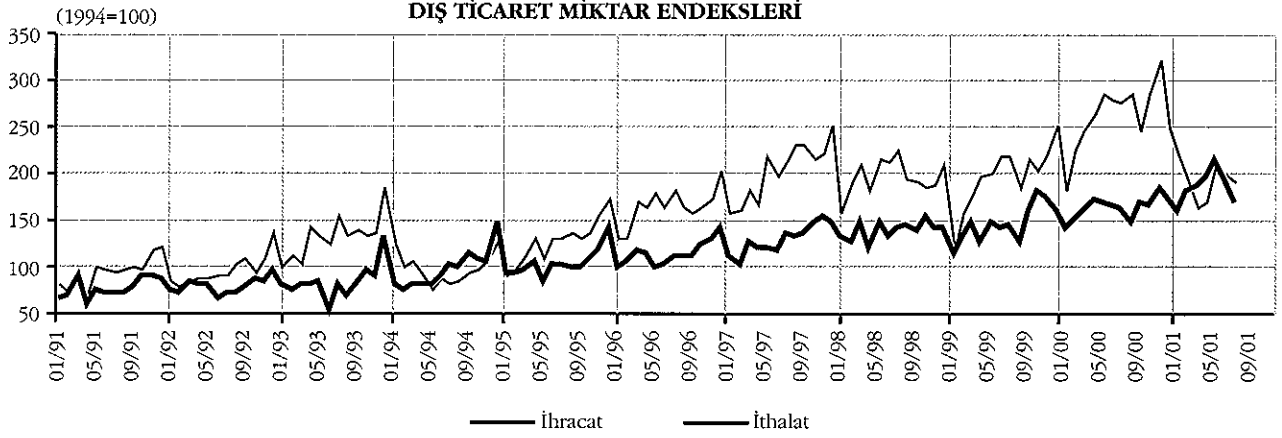
GRAFİK 15

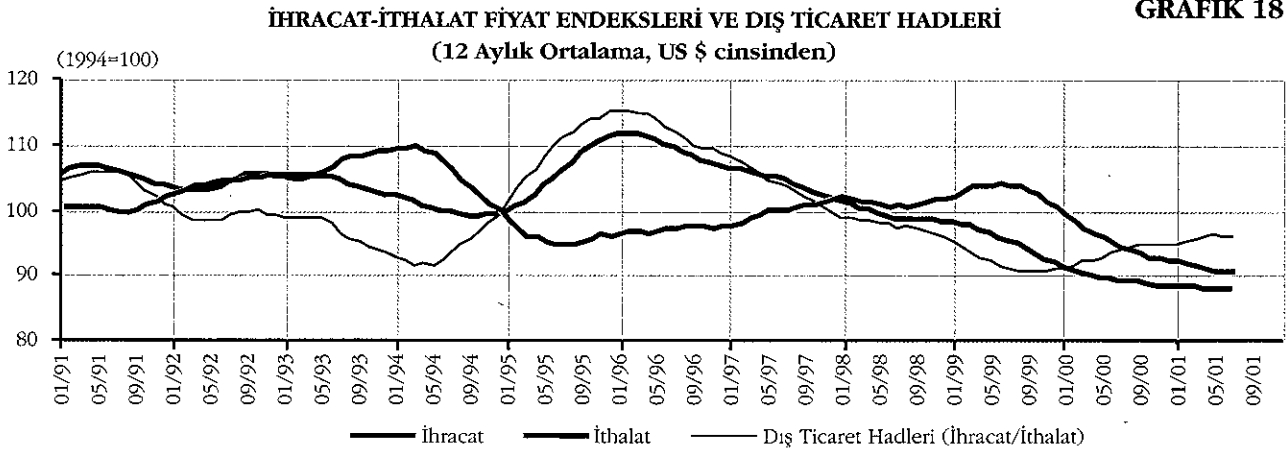
GRAFİK 16

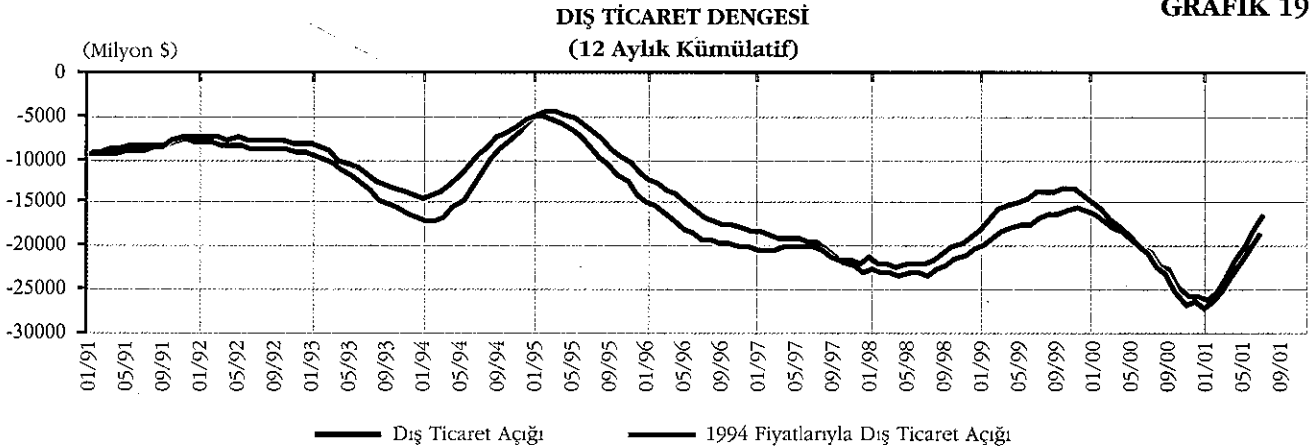
GRAFİK 17

GRAFİK 18

GRAFİK 19

TÜSİAD KONJONKTÜR

TÜSİAD MAKROEKONOMİK SENARYO (Üç aylık ve yıllık ortalamalar)

GELİR VE FİYAT	2000				2001				2002				2002 Hükümet Programı		
	I. Çeyrek	II. Çeyrek	III. Çeyrek	IV. Çeyrek	Yıllık	I. Çeyrek	II. Çeyrek	III. Çeyrek	IV. Çeyrek	Yıllık	I. Çeyrek	II. Çeyrek		III. Çeyrek	IV. Çeyrek
GSMH (sabıt fiyatlarla)*	4.2	4.9	7.2	7.6	6.1	-4.5	-11.8	-10.3	-8.9	-9.2	-1.9	2.3	3.4	4.7	2.4
Enflasyon (TEFE)*	66.6	59.1	48.3	37.6	51.4	30.1	56.8	70.0	85.0	61.7	87.4	59.4	54.1	50.2	60.3
Enflasyon (TÜFE)*	68.8	61.7	52.7	42.3	54.9	35.6	52.3	58.6	68.8	54.8	74.3	60.1	57.8	52.2	59.7
Rezerv Para *	76.6	75.1	69.4	55.6	68.0	31.3	34.4	36.9	56.6	40.6	75.8	48.5	46.2	43.5	51.9
KONSOLİDE BÜTÇE															
Konsolide Bütçe Geliri (tril TL)	7.480	8.046	9.441	8.789	33.756	10.561	12.367	13.472	13.359	49.759	14.619	14.159	19.859	20.484	71.120
Konsolide Bütçe Gideri (tril TL)	11.381	12.281	11.340	11.601	46.603	10.651	20.381	23.768	24.140	78.940	25.040	26.230	28.840	30.190	110.302
Konsolide Bütçe Dengesi (tril TL)	-3.901	-4.235	-1.898	-2.812	-12.846	-9.0	-8.014	-10.296	-10.782	-29.182	-10.422	-10.072	-8.982	-9.706	-39.182
Faiz Harcamaları (tril TL)	6.602	6.428	4.557	2.853	20.440	4.809	10.932	13.759	12.522	42.022	13.622	13.822	12.922	12.576	52.941
Konsolide Bütçe Dengesi (milyar \$)	-6.9	-7.0	-2.9	-4.1	-20.6	-0.1	-6.8	-7.4	-6.7	-23.4	-6.0	-5.6	-4.8	-5.0	-21.3
Kons. Büt. Dengesi (GSMH'ya oranı, %)	-	-	-	-	-10.2	-	-	-	-	-15.9	-	-	-	-	-13.0
Kons. Büt. Dengesi (GSMH'ya oranı, %)	-	-	-	-	-10.2	-	-	-	-	-15.9	-	-	-	-	-13.0
DÖVİZ KURLARI															
Nominal Döviz Kuru (TL/\$)	562.840	609.022	645.348	678.951	624.040	797.557	1.186.825	1.398.015	1.612.272	1.248.667	1.728.661	1.813.311	1.870.079	1.936.354	1.837.101
Reel Döviz Kuru (TL/\$)*	65.2	54.1	47.4	36.8	49.4	41.7	94.9	116.6	137.5	100.1	116.7	52.8	33.8	20.1	47.1
Reel Döviz Kuru (TL/\$) (1999=100)**	92.5	91.6	89.2	90.8	91.0	84.9	73.7	70.0	69.3	74.5	73.4	76.9	82.6	86.6	79.4
Reel Döviz Kuru (TL/\$)*	0.9	3.3	0.6	0.6	1.3	-8.2	-19.5	-21.5	-23.7	-18.2	-13.6	-4.3	15.2	25.3	6.6
Nominal Döviz Kuru (TL/€)	555.014	569.162	583.843	589.358	574.344	724.378	1.034.128	1.245.921	1.488.836	1.122.816	1.612.170	1.671.615	1.647.098	1.704.436	1.638.830
Nominal Döviz Kuru (TL/€)*	45	36	27	14	29	30.5	81.7	113.1	152.6	95.5	122.6	61.6	32.4	14.5	47.7
Reel Döviz Kuru (TL/€) (1999=100)	111.3	116.3	117.0	124.1	117.2	110.9	100.4	93.4	89.0	98.4	93.4	99.0	108.6	116.7	104.4
Reel Döviz Kuru (TL/€)*	14.8	16.9	16.7	20.2	17.2	-0.4	-13.7	-20.2	-28.3	-16.0	-15.8	-1.4	16.3	31.2	6.1
Çapraz Kur €/S	98.61	93.46	90.47	86.80	92.33	90.8	87.1	89.0	92.3	89.8	93.3	91.7	89.3	90.0	91.1
DİŞS FAİZİ															
Nominal Faiz (bileşik %)	39.4	38.0	33.5	39.2	37.5	125.4	100.3	91.3	97.6	103.6	98.7	78.8	72.4	67.9	79.4
Reel Faiz (bileşik %)	-16.3	-13.3	-10.0	1.2	-9.2	73.3	27.7	12.6	6.8	26.0	6.0	12.2	11.9	11.8	11.9
DİŞ TİCARET VE CARI İŞLEMLER															
İthalat (cif) (milyar \$)	11.3	14.2	14.2	14.8	54.5	10.6	9.8	10.9	12.0	43.3	10.3	11.6	12.5	13.5	48.0
İhracat (fob, barut ve transit tic. hariç)(milyar \$)	7.6	8.0	7.7	8.1	31.4	8.2	8.8	8.4	8.6	33.9	8.4	8.5	8.6	8.8	34.3
Dış Ticaret Dengesi (fob-cif)(milyar \$)	-3.7	-6.2	-6.5	-6.7	-23.1	-2.4	-1.0	-2.6	-3.4	-9.4	-1.8	-3.1	-4.0	-4.8	-13.7
Görünmeyen Kalemler (diğer cari)(milyar \$)	2.7	2.9	5.3	3.7	14.5	1.9	2.2	4.5	4.4	12.9	2.2	2.8	3.8	3.6	12.4
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	-1.1	-3.3	-1.2	-3.0	-8.6	-0.5	1.2	1.9	1.0	3.5	-0.4	-0.3	-0.2	-1.2	-1.3
İthalat (cif)(milyar \$)*	40.5	36.8	36.0	25.1	33.9	-6.5	-30.7	-23.2	-18.9	-20.5	3.0	18.7	15.0	12.6	10.8
İhracat (fob, barut ve transit tic. hariç)(milyar \$)*	7.5	15.8	7.7	-1.4	7.0	7.8	10.5	8.1	6.0	8.1	3.3	-3.0	-2.5	2.3	1.2
İthalat Miktar Endeksi*	43.4	34.4	30.1	26.3	32.7	-10.0	-30.4	-19.7	-20.4	-19.6	9.4	16.5	13.0	13.0	13.0
İhracat Miktar Endeksi*	14.4	21.4	11.1	0.8	11.2	16.3	20.3	22.6	19.9	20.4	7.0	6.6	6.4	6.1	6.5
İthalat Birim Değeri*(a)	-2.0	1.8	4.5	-0.9	0.3	3.8	-0.4	-4.3	1.7	-0.5	-11.4	-3.9	1.8	-0.3	-12.1
İhracat Birim Değeri*(a)	2.3	4.2	7.5	9.4	-7.1	-7.3	-8.2	-11.8	-14.3	2.4	-3.8	-9.9	-3.8	-3.9	-5.4

İthalik kırmızı rakamlar TÜSİAD tabimidir.

(-) Yayınlanmamış veri

(*) Bir önceki yılın aynı dönemine göre yıllık yüzde değişimi gösterir.

(**) Reel döviz kuru endeksindeki dışış TL'nin dolar karşısında değer kaybettiğini göstermektedir.

(a) TÜSİAD Hesaplaması

(b) Yıl sonu, TÜSİAD'ın aynı döneme ait yıl sonu rakamları TEFE'de %48.9, TÜFE'de %50.8

Makroekonomik senaryo, 2002 yılında borç ödemelerine de imkân sağlayacak şekilde yurtdışından yaklaşık 15 milyar \$ kaynak sağlanacağı varsayımı altında yapılmıştır.

YÖNETİM
TÜSİAD: Meşrutiyet Caddesi 74, Tepebaşı 80050, İSTANBUL. Tel:(0212) 249 54 48 - 249 07 23 Fax: (0212) 249 13 50
TÜSİAD Adına Sahibi: Tuncay Özilhan Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Müdür: Ümit İzmen
Yayın Kurulu: Tuncay Özilhan, Ersin Özince, Haluk Tükel, Ümit İzmen, Türker Hamzaoğlu, Eda Alidedeoglu
Yapım: Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.

TÜSİAD KONJONKTÜR'ün 28 ve 29. sayıları Ekim ayı itibarıyla bilinen son rakamlara ve tabminlere dayanılarak hazırlanmıştır.
Tüm hakları saklıdır. © TÜSİAD 2001
Yayın No. TÜSİAD-T/2001-10-310

